

je imel sedem. Bil pa je v razredu celo tak, ali da govorim čisto natančno, bila je v razredu celo taka, ki se je spomnila enega samega pregovora, a se je dobro zavarovala. Napisala je namreč: Kopriva ne pozebe! — Povečini so jih imeli po pet ali šest.

Nato pa so mi dijaki takoj sami dali pobudo za novo nalogo. Prosili so me, naj jim dam to za domačo vajo, češ da se tako v trenutku niso mogli domisliti pregovorov, da pa jih poznajo znatno več. Tega si seveda nisem dala dvakrat reči! Vedela sem, da bodo doma prepisovali iz vseh mogočih knjig in da bo stopilo v akcijo tudi vse bližnje in daljno sorodstvo. Pa saj to je prav. Gotovo ste že sami kdaj opazili, kako so manj izobraženi starši veseli, če znajo tudi oni v čem pomagati dijakom. Dajmo jim kdaj táko priliko! Njihov ugled takó pri otrocih zelo zraste, otroci pa bodo od vsega tega tudi imeli samó korist.

Drugi dan so me komaj čakali. Že na hodnik so mi pritekli praviti, koliko pregovorov je zbral ta, koliko oni. Res skoraj nisem mogla verjeti. Eden jih je imel čez tri sto. Preko sto pa šest. Po dve, tri strani so jih imeli najslabši! Videla sem, da jih je naloga izredno veselila prav vse. Od srca sem jih pohvalila za prizadevnost, ocen pa tedaj nisem pisala. Le tisti, ki so jih imeli čez sto, so dobili »pluse«, ker ne bi bila hotela razžalostiti koga, ki bi se bil tudi rad izkazal, pa ni imel sredstev. Čutila sem, da se jim je zdelo to pravično in so bili vsi zadovoljni.

Nekaj nalog smo v šoli prebrali. Sledili so z velikim zanimanjem. Nekateri so si nove pregovore pripisovali v svojo zbirko. Skratka, odslej je zanje pregovor dobil svoj pomen. Ko sem v kateri izmed prihodnjih ur sama nevede uporabila v govorici kak pregovor, ga nikoli niso preslišali. Tá ali oni si ga je celo naskrivaj zabeležil.

Konec prihodnjic

Mirko Rupel

KAKO JE ŽUPANČIČ SAM SEBE POPRAVLJAL

Oton Župančič je dosihdob največji mojster slovenskega jezika. Pot do mojstrstva ni bila lahka, a Župančič se je temeljito učil ter napredoval od knjige do knjige. Ker se je napredka dobro zavedal, je razumljivo, da bi bil na stara leta rad popravil prve prevode Shakespeara ter »približal izraz svojemú sedanjemu jezikovnemu znanju, da bi bil dal čim popolneje in čim več Shakespeara Slovincem in z njim nekako oblikovan slovenski jezik« (Ljudska pravica, 22. januarja 1948).

Podrobna analiza Župančičevega jezika od prve do zadnje objave bi gotovo pokazala zanimiv razvoj. Preprosteje nas vsaj delno poučijo o tem razvoju dela, ki jim je pesnik sam pripravil drugo izdajo. Tu je seveda treba ločiti pesnitve od proze in pri tej spet prevodno prozo od izvirne. Pri pesnitvah so namreč popravke lahko povzročili tudi drugi, ne samo jezikovni oziri, pri prevodih pa ozir na izvirnik. Zato utegne biti za naš namen izvorna proza še najbolj poučna, pa sem primerjal

sestavke v IV. zvezku Del Otona Župančiča s prvimi objavami. Ta zvezek, izšel 1938, vsebuje članke, govore, ocene in eseje, ki so izhajali od leta 1900 do 1932, torej nekako od takrat naprej, ko je Župančič začel objavljati svoje pesniške zbirke. Dela Otona Župančiča je uredil Josip Vidmar, vendar pravi opomba v IV. zvezku na str. 195: »Za našo izdajo je O. Župančič mestoma popravil prvotno obliko.« Sam sem pred izidom IV. zvezka videl tiskarske korekture in v njih z Župančičevo roko vnesene popravke.

Tu najprej nekaj stvari, ki jih današnja raba odklanja kot napake (pred pomišljajem navajam obliko v prvi objavi — za pomišljajem Župančičev popravek in stran v IV. zvezku Del): potom pravljic — po pravljicah (23); noben drugi — noben drug (35); dočim — medtem ko (25, 30, 60), dočim — ko (106); odgovarja — ustreza (12), odgovarjal — ustrezal (105), odgovarjaj zahtevam — ustrezaj zahtevam (157), odgovarjajočega — ustrezajočega (101); par črt — nekaj črt (13), par imen — nekaj imen (38), par misli — nekoliko misli (72), par stoletij — nekaj stoletij (90), par let — nekaj let (111), par mladih kostanjev — nekaj mladih kostanjev (153), par ljudem — peščici ljudi (109), s par potezami — z nekoliko potezami (139); ostalo pa je par let (131); za merodajnega sodnika — za odločilnega sodnika (103), merodajna — odločilna (104); govorim o onih notranjih glasovih, pojočih v tajni, a mogočni govorici — govorim o tistih notranjih glasovih...; eden jezik — en jezik (111); isto — vredne — enakovredne (36); zveza pesnika s narodo — pesnikova zveza s narodo (9); z najizobraženejšimi ljudmi (108) — z najbolj izobraženimi ljudmi (108).

Popravljen je: v celi knjigi — v vsej knjigi (110), celega sveta — vsega sveta (31), dasi se v takih zvezah tudi cel dá zagovarjati. Pravopis sicer dovoljuje enostavno, Župančič pa je prav storil, da je popravil v preprosto (63). Tako je popravil še več izrazov, ki jih SP posebej ne obsoja: kar naenkrat — kar nena doma (106), naenkrat — mahoma (108); to bi bilo deloma odpustno — to bi bilo nekoliko odpustljivo (33), deloma pokvarjeno — kolikor toliko pokvarjeno (109); v tem oziru — v tem pogledu (34); ali bi ne bilo na mestu — ali bi ne bilo primerno (33); mestoma — tu pa tam (25); kajti — zakaj (16), vendar je štajerski podredni veznik kajti, ki je v knjižnem jeziku postal priredni veznik, pri Župančiču dostikrat ostal.

Pri tujkah bera ni bila velika, vendar dovolj značilna: harmonuje — se sklada (13); mnogo gostobesednega frazerstva — mnogo gostobesednosti (30); do markantnega viška — do znamenitega viška (38); iz kurioznosti — iz radovednosti (103); niso ustvarile umetnine, ki bi jo smeli postaviti kot vreden pendant poleg Prešerna — ... kot enakovredno poleg Prešernove. Pravilno je Župančič popravil ženijev — genijev (112), ženijalen — genijalen (143), ženijalni — genijalni (41); danes pišemo genialen.

Odpravil je besedni red: pridevnik + svojilni zaimek, ki ga še danes pogostoma srečujemo, a je kaj nenaraven: največji naš lirik — naš največji lirik (14), nepokvarjeni naš rod — naš nepokvarjeni rod (51), dosedanji njih ocenjevalci — njih dosedanji ocenjevalci (23); v prvih svojih besedah — v svojih prvih besedah (138); sem gre še: skepsa njegova ga zapusti — skepsa ga zapusti (11). Tudi naslednji popravek se tiče besednega reda: tako da pišejo pogostoma naši ljudje slog... — tako da pogostoma pišejo... (98). Izognil se je trpniku: naš pesniški jezik, rabljen od nespretnih epigonov — naš pesniški jezik v rokah nespretnih epigonov (7). Upošteval je, da pomeni od pri trpniku vzrok in da izraža sredstvo predlog s (z): obljudena od ljudi — natlačena z ljudmi (16). Čeprav je zveza gnana od burje pravilna, pa je le spremenil: se ne da več slepo gnati od burje — se ne da več slepo gnati burji (10). Poučni so popravki: z barvastimi besedami — z barvitimi besedami (109); ljubavni melodram..., ki se nazadnje točno uresniči — ...ki se nazadnje srečno zaključi (140); so si trli glavo — so si belili glavo (120); pečat vtisniti — pečat udariti (23); prav tako: preproge... od drage tkanine — preproge... iz drage tkanine (172); součencem v zabavo — součencem za zabavo (34); vede do trme — vede v trmo (102).

Posebno zanimivi so popravki, ki se tičejo nepotrebnih slovenskih, največ srbskohrvatskih izposojenk: jedva — komaj (153); saj jih pozna itak na izust — saj jih zna na izust (40); baš — prav (36, 61, 75), baš — ravno (76), baš okusen — posebno okusen (40); ni baš preslabo — ni prenápačno (159); ostal pa je baš na str. 159; vsled — zaradi (39, 58); vsled pritiska — pod pritiskom (99); radi — zaradi (154, 161), radi česa — zakaj (103); nego — temveč (100, 119, 134, 175); ostal pa je nego na str. 73, 91 itd.); daleko — daleč (29); ga spominja vitkega stasa deklet — ga spominja vitke dekliške postave (8); iz velikega neizčrpnega zaklada majke prirode — ...matere prirode (105); bojami — barvami (12); protivnik — nasprotnik (127); v eni točki pa so si edini vsi — v enem pa so si edini vsi (107); v tem slučaju — v tem primeru (26, 100, 106), kakor je hotel slučaj — kakor je nanoslo (31); v prilog — v korist (33); smotrov — hotenja (76); kist — čopič (156); na str. 154 pa so ostali kisti; neodoljiv nagon — nepremagljiv nagon (120, 121); neumesten — neprimeren (37); sledeče — tole (127); in smelo trdim — in smém trditi (108); očitno — očitno (58, 132); vse delo mu je osredotočeno na poglobljanje — gre mu le še za poglobljanje; da smatra on vse svoje pesnitve za istovredne — da so njemu vse njegove pesnitve enakovredne (36); smatra — ima (36), je smatral — je imel (81), da se bomo smatrali za... — da se bomo imeli za... (190); ostavila — pustila (39); nedostaje — manjka (144, 146); produševljen — preduševljen (87); na str. 105 pa je ostalo produševljenje; po vsej priliki — po vsej podobi (48, 68, 180).

Zbral sem skoraj vse popravke, pa je treba reči, da niso posebno številni. Tudi nedoslednosti so vmes, zakaj nekateri izrazi so le ponekod popravljeni, drugod pa so ostali, kakršni so bili v prvi objavi. Kakor kažejo navedeni zgledi, gre največkrat za izboljšanje zgolj posameznih besed. Vemo pa, da je bil Župančič velik mojster ne samo v izbiri besed, temveč v vsem načinu izražanja. Sam je izrečno poudaril, da ni dovolj beseda in termin, da je marveč važen »duh jezika, ki se ne skriva v besedi, temveč v skladnji in v reklih«. Zdi se mi, da bi bilo popravkov več, ko bi bil Župančič izdajo sam prirejeval. Skoraj bi dejal — morda se motim — da je pesnik popravil svojo prozo za IV. zvezek Del šele na tiskarskih popravnihih polah, na teh pa iz obzirnosti do tiskarne in stavca lahko spremeniš posameznost, teže pa rekla in stavke. Bodi kakor koli že, vse spremembe, tudi najmanjše, so kaj značilne za Župančiča, hkrati pa vsaj nekoliko osvetljujejo razvoj našega knjižnega jezika v zadnjem pol stoletju. Če se bo komu čudno zdelo, da je Župančič sploh mogel napisati n. pr. besedo potom ali vsled, pa naj pomisli, da je to bilo pred petdesetimi in več leti, ko so bile te in še mnogo hujše spake kaj navadne v slovenskem pisanju.

To je samo droben prispevek o Župančičevi skrbi za jezik. Njegova izvirna proza v IV. in V. zvezku Del bi zaslužila posebno jezikovno študijo in prav tako njegovi prevodi; potem šele bi se videlo, kako je omikal in olikal našo besedo in kolikšen jezikovni zaklad nam je zapustil.

A. Bajec

RABA PREDLOGA PO

Najprej moramo izločiti primere, kjer po ni predlog, marveč prislov; to se najjasneje kaže takrat, ko stoji po ob imenovalniku: Stopajo po štirje v vrsti; iz sleherne mladike je curela po kaplja čistega vina; včasi zagleda beli dan po kaka knjižna novost.

Po se dodaja prislovu ali akuzativu mere, vezava s tožilnikom je torej samo navidezna: Po cele dneve je bil zdoma; prinesel je po tri koše naenkrat; po nekod; po večkrat, pogosto, polahko, poredko.

Na prehodu med prislovom in predlogom so zgledi, kakor po bliskovo mu sablja gre, ker je v njih na eni strani porazdelitev dejanja, na drugi napodabljanje s predlogom (po blisku). Raba se je v slovenščini silno razmahnila: po mačje se prilizovati; po volčje so se iskrile oči; po kmečko se vesti; po božje častiti; govoriti po slovensko; vesti se po domače; po tuje se nositi. V vseh takih primerih je po dostavljen živemu prislovu, ki bi lahko stal tudi sam.

Ker ni več prislovne osnove, vendar pa je porazdeljevanje še očitno, štejem sem kot gornjim najbližje, a že predložne zglede: Hruške so po dinarju; zdravilo se predpisuje po žličkah ali